

VASTUULLINEN JA KESTÄVÄ AMMATILLINEN KOULUTUS 2030

Valtakunnallisen kestävyystiekartan
ohjelmapaperi



Sisällys

Kestävää tulevaisuutta yhdessä.....	3
Tiekarttatyön tausta.....	4
Tiekartan rakenne ja käyttö.....	5
Kestävyystiekartan yhteinen visio ja tulevaisuuskuva.....	6
Kestävyystiekartan tavoitteet.....	9
Kestävyystiekartan painopistealueet ja toimenpiteet	
– Tienviitat kohti kestävää tulevaisuutta.....	10
Johtaminen ja toimintakulttuuri.....	11
Pedagogiset ratkaisut ja oppimisympäristöt.....	12
Henkilöstön osaaminen ja ammatti-identiteetti.....	13
Kumppanuudet.....	14
Hiilineutraalius.....	15
Askelmerkit oppilaitosten tiekarttatyöhön.....	16
Lopuksi.....	19

VASTUULLINEN JA KESTÄVÄ AMMATILLINEN KOULUTUS 2030

Valtakunnallisen kestävyystiekartan ohjelmapaperi

Tekijät

Yhteiskehitetty VASKI-verkostossa.
Ohjelmapaperin ovat toimittaneet
Tiina Taipale ja Sini Raita-aho

Taitto ja kuvitukset Muotoilutoimisto Polku

Kestävää tulevaisuutta yhdessä

Ammatillisen koulutuksen kestävyystiekartta kuvaa, miten ammatillisen koulutuksen järjestäjät voivat työssään rakentaa siirtymää kohti kestävää yhteiskuntaa ja työelämää. Siirtymä on välttämätön, sillä ihmiskunnan vallitseva kestämaton elämäntapa murentaa oman lajimme hyvinvoinnin edellytysten lisäksi myös monien muiden lajien elämän edellytyksiä. Ihmisen toiminnan seuraukset näkyvät jo nyt vakavina häiriöinä luonnonjärjestelmissä, joista ihminen ja muut lajit ovat riippuvaisia. Kiireellinen tarve kestävyys siirtymälle on tunnustettu niin kansainvälisellä, kansallisella kuin aluetasolla.

Nykyisten ja tulevien sukupolvien elämän edellytysten turvaamiseksi nykyisiä toimintamalleja tulee uudistaa kestävämmiksi niin koulutuksessa kuin koulutuksella. Kestävyystiekartta viitoittaa suunnan kohti ammatillista koulutusta, joka tukee vihreää siirtymää ja rakentaa **luonnon kantokyvyn rajoissa toimivaa yhteiskuntaa**.

Tiekartan tavoitteena on, että vuonna 2030 ammatillisen koulutuksen toimijat ovat integroineet kestävä kehityksen ja vihreän siirtymän edellyttämät toimintatavat läpäisevästi osaksi toimintaansa. Lisäksi tavoitteena on hiilineutraalius vuoteen 2035 mennessä. Tiekartan visiona on ammatillinen koulutus, jonka tehtävä, rooli ja arvopohja rakentavat kestävä tulevaisuutta ja elämäntapaa.

Tiekarttatyön taustalla ovat Suomen sitoumukset kansainväliseen kestävyystyöhön, eli sitoutuminen Pariisin ilmastositoumukseen, YK:n biodiversiteettisopimukseen ja kestävä kehityksen Agenda 2030-toimenpideohjelmaan. Tiekartan toimenpiteet on luotu huomioiden ilmastolakiin kirjattu tavoite siitä, että Suomi on hiilineutraali vuoteen 2035 mennessä.



Tiekarttatyön tausta

Kestävyystiekartta on laadittu Opetushallituksen rahoittamassa kaksivuotisessa Vastuullinen ja kestävä ammatillinen koulutus eli VASKI-hankkeessa.

VASKI-hanke on osa laajempaa Ammatillisen koulutuksen kestävä kehityksen ja vihreän siirtymän kehittämisohjelmaa, jonka tavoitteena on tukea globaalien Agenda2030-tavoitteiden toteutumista ammatillisessa koulutuksessa ja vastata ilmastonmuutoksen ja luontokadon asettamiin haasteisiin. **Ohjelman tavoitteena on, että ammatillisen koulutuksen toimijat ovat hiilineutraaleja vuoteen 2035 mennessä ja ovat integroineet kestävä kehityksen ja vihreän siirtymän edellyttämät toimintatavat läpäisevästi osaksi toimintaansa.**

Kestävyystiekartta on Ammatillisen koulutuksen kestävä kehityksen ja vihreän siirtymän kehittämisohjelman ohjelmatyön tulos. Tiekartta syntyi VASKI-hankkeen aikana ammatillisten oppilaitosten verkostotoiminnan tuotoksena ja se kiteyttää ammatillisen koulutuksen kestävyystyön tulevaisuuskuvan ja tavoitteet. Lisäksi se kuvaa ammatillisen koulutuksen kestävyystyön painopistealueet ja toimenpiteet. Kestävyystiekartta on täysin avoimesti kaikkien saatavilla ja hyödynnettävissä.

VASKI-hankkeeseen osallistui 61 ammatillista oppilaitosta, jonka lisäksi saman kehittämisohjelman muut hankkeet olivat aktiivisesti mukana yhteisten tavoitteiden saavuttamisessa. Siten tiekartan rakentamiseen on osallistunut yli puolet Suomen ammatillisen koulutuksen järjestäjistä. Oppilaitosten lisäksi hankkeen aikana kestävyystyöhön ja tiekartan suunnitteluun osallistui oppilaitosten erilaisia sidosryhmiä monelta eri sektorilta. Kattavasti koottu ohjausryhmä seurasi, kommentoi ja edisti tiekarttatyötä koko hankkeen ajan. Kestävyystiekarttaa esiteltiin jo työn ollessa vielä kesken, jolloin ideoilla ja kehitysehdotuksilla oli aitoa vaikuttavuutta. Siten tiekartan voidaan todeta olevan laadittu laajassa yhteistoiminnallisessa prosessissa.

VASKI-hankkeen pääkoordinoija oli Sataedu ja osakoordinaattoreina toimivat Perho Liiketalousopisto, Suomen ympäristöopisto SYKLI, Optima, Lounais-Hämeen koulutuskuntayhtymä LHKK ja Ammattiopisto Luovi.



Tiekartan rakenne ja käyttö

Kestävyystiekartta pitää sisällään seuraavat osiot:

1. Yhdessä muodostettu tulevaisuuskuva ja visio sekä jaetut tavoitteet kestävyystyölle: Tulevaisuuskuva kertoo ammatillisen koulutuksen roolista, tehtävästä ja arvopohjasta vuonna 2030. Yhdessä muodostetut visio ja tavoitteet ohjaavat ammatillisen koulutuksen toimijoita kestävän tulevaisuuden rakentamiseen.

2. Kuvaukset kestävyystyön painopistealueista ja näihin liittyvät yhteisesti sovitut toimenpiteet seuraaville oppilaitostoiminnan osa-alueille:

- a. Johtaminen ja toimintakulttuuri
- b. Pedagogiset ratkaisut ja oppimisympäristöt
- c. Henkilöstön osaaminen ja ammatti-identiteetti
- d. Kumppanuudet
- e. Hiilineutraalius

3. Askelmerkit oppilaitoksen tiekarttatyöhön, joka kuvaa, miten oppilaitos voi tehdä sitoumuksensa tiekarttaan. Lisäksi osio kuvaa, miten oppilaitos rakentaa oman tiekarttansa.

Tiekartta ja sen käyttö

Ammatillisen koulutuksen kestävyystiekartan keskeiset tavoitteet ja visio on tiivistetty **tähän ohjelmapaperiin**. Ohjelmapaperi muodostaa yhdessä luodun viitekehyksen sille, miten ammatillinen koulutus osallistuu ekokriisin ratkaisuun ja kestävyys siirtymän toteutukseen osana laajempaa yhteiskunnallista kestävyysmurrosta.

Lisäksi tämä ohjelmapaperi ohjaa:

- sitoutumaan kestävyystiekarttaan ja tekemään sitoutumisesta vaikuttavaa
- rakentamaan oppilaitokselle oman kestävyystiekartan, joka määrittelee oppilaitoksen polun yhteiseen visioon ja tavoitteisiin
- seuraamaan kestävyystyön edistymistä ja raportoimaan siitä

Ohjelmapaperin lisäksi tiekarttaan kuuluu laajempi VASKI-hankkeessa tuotettu [ThingLink-oppimisympäristö](#), joka kuvaa yksityiskohtaisemmin tiekartan toteutusta. Kestävyystiekartta -oppimisympäristöstä löytyy ohjelmapaperia kattavampi kuvaus erilaisista poluista, joita pitkin oppilaitoksen kestävyystyössä voidaan edetä kohti yhteistä visiota. Lisäksi oppimisympäristöstä löytyy runsaasti esimerkkejä ja työkaluja tukemaan oppilaitoksen kestävän tulevaisuuden rakentamista. Tämä ohjelmapaperi sisältää linkejä oppimisympäristöön.

Kestävyystiekartan yhteinen visio ja tulevaisuuskuva

Ammatillisen koulutuksen visio vuodelle 2030:

AMMATILLINEN KOULUTUS 2030 - KESTÄVÄÄ TULEVAISUUTTA YHDESSÄ

Kestävyystiekartta kuvaa ammatillista koulutusta matkalla kohti hiilineutraalia ja luonnon kantokyvyn rajoissa toimivaa yhteiskuntaa. Koulutuksen arvopohja, tehtävät ja rooli uudistuvat toteuttamaan siirtymää kohti kestävä elämäntapaa.

Vuonna 2030 ammatillinen koulutus rakentaa vihreää siirtymää ja ekososiaalista sivistystä edistävää työelämäosaamista. Elinikäinen, jatkuva ja kaikkialla tapahtuva oppiminen tukee tehtävän toteutusta. Koulutuksen arvopohjassa ovat vahvistuneet luonnon itseisarvon kunnioittaminen, kohtuuden tavoittelu ja ihmisyyden vaaliminen. Ammatillisen koulutuksen uudeksi rooliksi vahvistuu yhteiskunnan uudistaminen yhdessä työelämäkumppaneiden kanssa. Koulutus ja työelämä rakentavat yhteistä näkymää kestävästä tulevaisuudesta.



Tulevaisuuskuva: Ammatillinen koulutus kestävän tulevaisuuden rakentajana

Tiekarttatyössä muodostettiin tulevaisuuskuva siitä, minkälaista ammatillista koulutusta tarvitaan kestävyys siirtymän mahdollistamiseksi. **Tulevaisuuskuvasa kuvataan ammatillisen koulutuksen tehtävien, arvopohjan ja roolin uudistumista seuraavasti:**

Vahvistuvat tehtävät

- Kestävän tulevaisuuden rakentaminen
- Elinikäisen oppimisen tukeminen
- Ekososiaalisen sivistyksen edistäminen
- Aktiiviseen kansalaisuuteen kasvattaminen

Vahvistuvat arvot, roolit ja vaikuttavuus

- Luonnon itseisarvo
- Kohtuuden tavoittelu
- Ihmisyden vahvistuminen
- Yhteiskunnan uudistaminen
- Kehittämiskumppanuudet työelämän kanssa



Oppilaitosten näkökulmasta tiekartta voidaan jäsentää seuraavaksi kokonaisuudeksi:



Kädenjäljen vahvistaminen:

Ammatillinen koulutus kouluttaa kestävän tulevaisuuden tekijöitä



Henkilöstön osaamisen kehittäminen:

Kestävän tulevaisuuden rakentaminen osaksi ammatti-identiteettiä



Opetuksen ja oppimisympäristöjen uudistaminen:

Päämääränä ekososiaalinen sivistys



Kestävyysoasaamisen ja –ratkaisut mahdollistavat kumppanuudet:

Päämääränä kestävä ammatillaisuus ja yhteiskunta



Kestävän tulevaisuuden mahdollistava johtaminen:

Tulevaisuusajattelu, uudistava oppilaitostoiminta



Ekologisen jalanjäljen pienentäminen:

Kestävästi ja uudistavasti toimiva oppilaitos kestävän tulevaisuuden oppimisympäristönä



Hiilineutraalius 2035: Polku

ilmastovaikutusten vähentämiseen



Luontovaikutusten

ymmärtäminen: Pyrkimys luontoposiitivisuuteen



Luonnonvarojen käytön

hillintä: Kohtuus ja kiertotalousratkaisut



Toimintakulttuurin uudistaminen kestäväksi

Lähtöpisteenä kestävämpänä nykytila



Ammatillinen koulutus 2030:

KESTÄVÄN TULEVAISUUDEN RAKENTAJA

VISIO:

Ammatillinen koulutus rakentaa hiilineutraalia ja luonnon katokyvyn rajoissa toimivaa yhteiskuntaa

KOULUTUKSEN ARVOPOHJA:

Kestävän elämäntavan välttämättömyys: Luonnon itseisarvo, kohtuuden tavoittelu, ihmisyyden vahvistaminen

TEHTÄVÄ:

Ekososiaalisen sivistyksen vahvistaminen, yhteiskunnan uudistaminen

järjestelmällinen ohjelmatyö kohti yhteistä tulevaisuutta: Oppilaitosten tiekartat

Kestävyystiekartan tavoitteet

Kestävyystiekartan tavoitteet linjaavat, millaisia muutoksia ammatillisen koulutuksen toimijoiden on tehtävä, jotta koulutus edistää siirtymää kestäväan elämäntapaan ja työelämään. Yhteisen ylätavoitteen lisäksi tiekartan painopistealueille (tienviitoille) on rakennettu alatavoitteet, jotka johdattavat ammatilliset oppilaitokset proaktiivisiksi kestäväan tulevaisuuden tekijöiksi.

Tavoitteiden lisäksi jokaiselle painopistealueelle on luotu omat tulevaisuuskuvat ja toimenpidepolut. Seuraavat osiot kiteyttävät nämä polut ja sisältävät linkityksiä laajempaan Kestävyystiekartta-oppimisympäristöön.

KESTÄVYYSTIEKARTAN TAVOITTEET

Ammatillisen koulutuksen toimijat ovat hiilineutraaleja ja ovat integroineet kestäväan kehityksen ja vihreän siirtymän edellyttämät toimintatavat läpäisevästi osaksi toimintaansa. Työn tavoitteena on saada aikaan pysyviä toiminnallisia ja rakenteellisia muutoksia, jotta ammatilliset oppilaitokset toimivat proaktiivisina kestäväan tulevaisuuden tekijöinä.

Johtaminen ja toimintakulttuuri Oppilaitoksen johto on sitoutunut kestäväan tulevaisuuden rakentamiseen ja vie sitä käytäntöön yhdessä henkilöstön ja opiskelijoiden kanssa oman toimintansa sekä koko oppilaitoksen arvojen ja toimintatapojen kautta.

Pedagogiset ratkaisut ja oppimisympäristöt Tavoitteellinen kestävyyskasvatus on integroitu opetukseen, mikä näkyy valitussa pedagogiikassa ja oppimisympäristöjen käytössä sekä opetuksen sisällöissä.

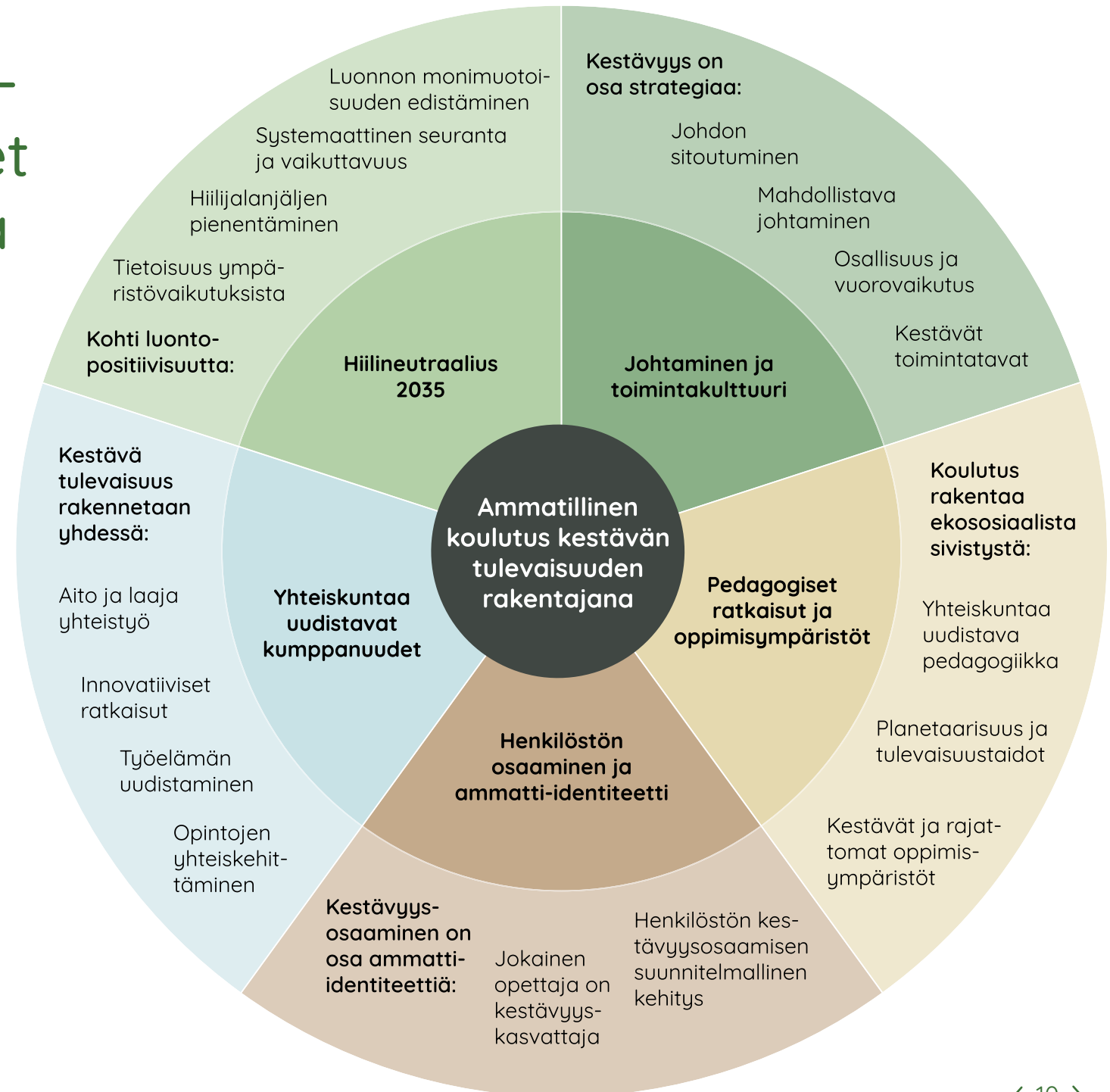
Henkilöstön osaaminen ja ammatti-identiteetti Henkilöstön kestävyysosaamista ja toimijuutta kehitetään suunnitelmallisesti ja jatkuvasti. Osaaminen vastaa tulevaisuuden työelämän, yhteiskunnan ja planeetan tarpeisiin.

Kumppanuudet Uudistamme yhdessä kumppaneidemme kanssa ammatillista koulutusta ja osaamista sekä työelämää vastuullisemmaksi ja kestävämmäksi vastaten samalla alueemme työllisyystarpeisiin.

Hiilineutraalius Ammatillinen koulutus on hiilineutraali vuoteen 2035 mennessä. Koulutuksen järjestäjän hiilijalanjäljen määrittely ja sen perusteella sovitut toimenpiteet tukevat jalanjäljen pienentämistä ja koulutuksen kehittämistä.

Kestävyystiekartan painopistealueet ja toimenpiteet

- Tienviitat kohti kestävää tulevaisuutta



Johtaminen ja toimintakulttuuri

Mahdollistava johtaminen ja kestävät toimintaprosessit tekevät oppilaitosten kestävyysmurroksen mahdolliseksi. Ne ovat oppilaitoksen kestävyysperuspäälisiä, joiden avulla kaikki muu kestävyystyö toteutetaan.

TAVOITE

Oppilaitoksen johto on sitoutunut kestävä tulevaisuuden rakentamiseen ja vie sitä käytäntöön yhdessä henkilöstön ja opiskelijoiden kanssa oman toimintansa sekä koko oppilaitoksen arvojen ja toimintatapojen kautta.

Tavoitteen saavuttaminen edellyttää:

- **Kestävä tulevaisuuden mahdollistava johtamista** eli aitoa sitoutumista ekososiaalisen sivistyksen arvopohjaan, itsetuntemusta ja halua kasvaa kohtaavana johtajana ja toimia esimerkkinä kestävyystyössä.
- **Toimintakulttuurin uudistamista kestäväksi** eli vuorovaikutuksen ja luottamuksen kehittämistä oppilaitoksen sisällä ja yhteistyöverkostoissa sekä aktiivista sisäistä ja ulkoista viestintää.
- **Rakenteita ja prosesseja kestävyystyön tueksi** eli kestävyysnäkökulmien integrointia oppilaitoksen johtamisjärjestelmään, henkilöstöjohtamisen käytäntöihin, oppilaitosmittareihin ja toiminnan seurantaan sekä raportointiin. Lisäksi tarvitaan määriteltyjä vastuuta ja näiden työn resursointia.

TOIMENPIDEPOLKU

- Ylläpidämme ja kehitämme rohkeasti osaamistamme ja ymmärrystämme kestävä tulevaisuuden rakentamisesta ja sen merkityksestä ammatillisessa koulutuksessa.
- Mahdollistamme ja varmistamme koko henkilöstön ja opiskelijoiden osallisuuden kestävyystyössä.
- Olemme asettaneet organisaatiomme kestävyystyölle tavoitteet, ja työtä edistetään, seurataan, mitataan ja raportoidaan systemaattisesti.
- Sisällytämme kestävä kehityksen tavoitteet läpileikkaavasti henkilöstöjohtamiseen kuten rekrytointiin, perehdytykseen ja kehityskeskusteluihin.
- Viestimme oppilaitoksen kestävyystyöstä sisäisesti ja ulkoisesti.



Pedagogiset ratkaisut ja oppimisympäristöt

Kestävän elämäntavan ja ekososiaalisen sivistyksen arvopohjan vakiintuminen tapahtuu luovien pedagogisien ratkaisujen avulla kestävissä oppimisympäristöissä. Opiskelijan ohjaaminen kestävälle polulle opinnoissa tuuppaa häntä kestävän työelämän käytänteiden omaksumiseen.

TAVOITE

Tavoitteellinen kestävyyskasvatus on integroitu opetukseen, mikä näkyy valitussa pedagogiikassa ja oppimisympäristöjen käytössä sekä opetuksen sisällöissä.

Tavoitteen saavuttaminen edellyttää:

- **Yhteiskuntaa uudistavan pedagogiikan** ja **ekososiaalisen sivistyksen** arvopohjan ymmärrystä ja omaksumista ammatillisen koulutuksen toteutuksen lähtökohdiksi.
- Ammatillisen koulutuksen **pedagogisten ratkaisujen** ja **erilaisten oppimisympäristöjen** tarkastelua ja uudistamista uuden arvopohjan, tarvittavien kestävyysosaamisten ja tavoitteellisen kestävyyskasvatuksen toteutuksen näkökulmista.
- Kestävyyskasvatuksen syvällistä ja kattavaa integrointia opiskelijan opintopolun kaikkiin vaiheisiin eli **a) opintojen aloitukseen**, henkilökohtaistamiseen ja ohjaukseen, **b) osaamisen hankkimiseen opinnoissa ja työelämässä** ja **c) opintojen arviointiin**.

TOIMENPIDEPOLKU

- Meillä on pedagogiset linjaukset, jossa määritellään kestävyysosaamisen kartuttaminen.
- Koulutusalamme tunnistavat oman alansa kestävyysaasteet ja edistävät kestävyysratkaisuja pedagogisin, ohjauksellisin ja koulutuksellisin menetelmin.
- Meillä on selkeä kestävän kehityksen osaamispolku, jonka toteutumista seuraamme.
- Kehitämme aktiivisesti ratkaisuja pedagogiikkaan ja investoimme oppimisympäristöihin, joilla vastataan tulevaisuusosaamisen tarpeisiin.



Henkilöstön osaaminen ja ammatti-identiteetti

Koulutuksen ja toimintakulttuurin uudistuminen on mahdollista vasta, kun ammatillisen koulutuksen henkilöstö on sitoutunut kehittämään kestävyysosaamisensa tasoa ja omaksunut ammatti-identiteetin kestävän tulevaisuuden rakentajana.

TAVOITE

Henkilöstön kestävyysosaamista ja toimijuutta kehitetään suunnitelmallisesti ja jatkuvasti. Osaaminen vastaa tulevaisuuden työelämän, yhteiskunnan ja planeetan tarpeisiin.

Tavoitteen saavuttaminen edellyttää:

- **Osaamisen kehittämisen lähtökohtien** tunnistamista, eli kestävyysosaamisen määrittelyä ja henkilöstön kestävyysosaamisen tason kartoittamista.
- **Ymmärrystä jatkuvaan oppimiseen** vaikuttavista tekijöistä, osaamisen kehittämisen menetelmistä sekä koulutussuunnittelusta.
- **Henkilöstön kestävyysosaamispolkujen** määrittelyä ja rakentamista.
- **Erilaisten kestävyyskoulutusratkaisujen** tunnistamista ja hyödyntämistä.
- **Ammatti-identiteettien** uudistamistyötä, joka tapahtuu osaamisen karttumisen ja keskustelujen kautta.

TOIMENPIDEPOLKU

- Ennakoimme tulevaisuuden kestävyysosaamistarpeita.
- Painotamme osaamisen kehittämisessä yhteiskuntaa uudistavaa systemistä ajattelua ja tulevaisuusorientaatiota.
- Varmistamme henkilöstön kestävyysosaamisen arvioinnin, osaamistasokohdattaiset kehittämissuunnitelmat ja seurannan systemaattisesti.
- Resursoimme henkilöstön monipuolisen ja jatkuvan kestävyysosaamisen kehittämisen (esim. koulutukset, tutkinnot, työelämäjaksot, hankkeet ja muu kehittämistoiminta).



Kumppanuudet

Siirtyminen kohti kestävästä elämäntapaa vaatii ammatillisen koulutuksen toimijoilta aktiivista kumppanuutta esimerkiksi työelämän, alueiden ja muiden oppilaitosten sekä koulutustasojen toimijoiden kanssa. Ollakseen yhteiskuntaa uudistava koulutus tarvitsee kumppanuuksia, jotka perustuvat kestävyteen tai kestäviin lähtökohtiin.

TAVOITE

Uudistamme yhdessä kumppaneidemme kanssa ammatillista koulutusta ja osaamista sekä työelämää vastuullisemmaksi ja kestävämmäksi vastaten samalla alueemme työllisyystarpeisiin.

Tavoitteen saavuttaminen edellyttää:

- Yhteistyötä **työelämän** kanssa kestävästä tulevaisuuden rakentamiseksi.
- Kestävästä tulevaisuudesta rakentavia kumppanuuksia ja **yhteistyötä ammatillisen koulutuksen toimijoiden kesken sekä yli koulutustasojen**.
- Ammatillisen koulutuksen **yhteiskunnallisen roolin** ymmärrystä ja aktiivista vaikuttamista alueen kehittämisessä sekä valtakunnallisessa kestävyystyössä.
- Oppilaitosten **kansainvälisen yhteistyön** ja monikulttuurisuustyön tarkastelua kestävästä tulevaisuuden näkökulmista.

TOIMENPIDEPOLKU

- Toimimme aktiivisesti verkostoissa alueellisesti, valtakunnallisesti ja kansainvälisesti.
- Kehitämme yhdessä työelämän kanssa alamme kestävästä tulevaisuudesta hyödyntämällä mm. työelämäjaksoja.
- Osallistamme alueiden työ- ja elinkeinoelämää koulutussisältöjen kehittämiseen.
- Vahvistamme systemaattisesti alojen ja koulutusasteiden välistä TKI-toimintaa.



Hiilineutraalius

Oppilaitosten kestävä kädenjäljen lisäksi on syytä kiinnittää huomiota toiminnasta aiheutuviin kielteisiin vaikutuksiin. Oppilaitosten omien ympäristövaikutusten pienentäminen voi olla myös osa oppimisprosessia tulevaisuuden ammattilaisille, jotka vievät oppimiaan toimintamalleja työelämään.

TAVOITE

Ammatillinen koulutus on hiilineutraali vuoteen 2035 mennessä. Koulutuksen järjestäjän hiilijalanjäljen määrittely ja sen perusteella sovitut toimenpiteet tukevat jalanjäljen pienentämistä ja koulutuksen kehittämistä.

Tavoitteen saavuttaminen edellyttää:

- **Oman oppilaitoksen hiilijalanjäljen laskemista:** Osana tiekarttatyötä on kehitetty hiilijalanjälkilaskuri, jota voi hyödyntää työn tukena.
- **Oppilaitoksen hiilijalanjäljen pienentämistä:** Tiekarttaan on koottu esimerkkejä erilaisista toimenpiteistä, joilla voi pienentää oppilaitoksen hiilijalanjälkeä. Toimenpiteet on jaettu kolmeen kategoriaan: suorat päästöt, ostettu energia ja epäsuorat päästöt. Näistä voi valita omalle organisaatiolle sopivat ja seurata niiden vaikutusta hiilijalanjälkeen.
- **Sitoutumista laskennan kehittämiseen.** **Vinkkejä ja neuvoja** löytyy tiekartasta.
- **Laskennan tulosten raportointia.** Tiekartasta löytyy ohjeet siihen, miten hiilijalanjäljen voi raportoida Power BI -raportilla, joka on kehitetty ammatillisen koulutuksen käyttöön. Lisäksi tiekartasta löytyy esimerkkejä siitä, miten muut organisaatiot ovat raportoineet hiilijalanjäljestään eri tavoin.

TOIMENPIDEPOLKU

- Laskemme hiilijalanjälkemme vuosittain ja raportoimme luvut yhteiselle alustalle.
- Määrittelemme hiilijalanjäljen pienentämisen mahdollistavat toimenpiteet ja niiden aikataulutuksen.
- Seuraamme toimenpiteiden toteutumista ja vaikuttavuutta.



Askelmerkit oppilaitosten tiekarttatyöhön

Kestävyystiekartta viitoittaa yhteisen suunnan kohti ammatillista koulutusta, joka tukee vihreää siirtymää sekä rakentaa ilmastovastuullista ja luonnon kantokyvyn rajoissa toimivaa yhteiskuntaa. Yhteinen suunta ja tahtotila on kiteytetty kestävyystiekartan yhteiseen visioon, tavoitteisiin, toimenpidepolkuihin ja näitä tukeviin tulevaisuuskuviin.

Kestävyystiekartta tulee todeksi ammatillisten oppilaitosten arjessa tehtävän kestävyystyön kautta. Laajempi Kestävyystiekartta-oppimisympäristö kuvaa, miten yksittäinen oppilaitos voi edetä omalla polullaan kohti tiekartan yhteistä päämäärää. **Kestävyystiekartta viitoittaakin erilaisia polkuja siihen, miten koulutuksen järjestäjät voivat työnsä arjessa edistää siirtymää kohti kestävä elämäntapaa.** Eteneminen kestävyystiekartan toteutuksessa voidaan tiivistää seuraaviin vaiheisiin:

- Sitoudu tiekarttaan ja tee sitoumuksesi näkyväksi
- Luo oppilaitoksen oma polku tai tiekartta kohti yhteistä visiota
- Seuraa edistymistä ja raportoi siitä
- Haasta sidosryhmät rakentamaan kansasi kestävä elämäntapaa

Sitoudu tiekarttaan

Tiekartan toteutus alkaa tiekartan visioon, tulevaisuuskuviin, tavoitteisiin ja toimenpiteisiin tutustumisesta ja niihin sitoutumisesta. VASKI-verkoston 61 oppilaitosta ovat sitoutuneet tiekartan jalkauttamiseen ja kestävyystyön edistämiseen osallistumalla VASKI-hankkeeseen.

Sitoutuminen kestävyystiekarttaan ja sen tulevaisuuskuvaan kannattaa tehdä näkyväksi mahdollisimman kattavasti oppilaitoksen henkilöstölle, opiskelijoille ja muille sidosryh-

mille esimerkiksi oppilaitoksen verkkosivulla ja intra-sivuilla. Sitoutuneisuudesta kestävä tulevaisuuden rakentamiseen voi viestiä AMMATILLINEN KOULUTUS 2030 - KESTÄVÄÄ TULEVAISUUTTA YHDESSÄ -kuvakkeella. Kuvaketta käyttäessä oppilaitoksen pitää sitoutua yhdessä määriteltyihin tavoitteisiin ja toimenpiteisiin sekä toteuttaa vuosittain kestävyystiekartan toimenpidepolkuun perustuva Ammatillisen koulutuksen kestävyden itsearviointi.



Oppilaitosten sitoutuminen yhteiseen kestävyystiekarttaan on tärkeä viesti oppilaitoksen kumppaneille. Vastuullisuus on yhä useammin yhteistyökumppaneilta toivottu ja jopa vaadittu ominaisuus. Siten kestävyystiekarttaan sitoutuminen voi toimia oppilaitoksen kilpailuetuna esimerkiksi uusien kumppanuuksien hankinnassa sekä opiskelijarekrytoinnissa. Kestävyystiekarttaan sitoutumisella oppilaitokset voivat konkreettisesti osoittaa, millaisia tavoitteita heidän työllään on.

Kestävyystiekartan taustalla oleva VASKI-verkosto kattaa merkittävän osan Suomen

ammattillisesta koulutuksesta. Tavoitteena on yhä laajentaa verkostoa kestävyysmurroksen mahdollistamiseksi. Laajalla verkostolla on mahdollisuus vaikuttaa yhteiskunnan muihin toimijoihin ja rakenteisiin. Sitoutuminen kestävyystiekarttaan on askel kohti ammatillisen koulutuksen vahvaa toimijuutta yhteiskunnallisessa vaikuttamistyössä.

Luo oppilaitoksen oma kestävyyspolku - Katso askelmerkit kestävyystyöhön

Kestävyystiekartta kuvaa ammatillisen koulutuksen yhteisen tahtotilan uudistua kestävä

tulevaisuuden rakentajaksi. Yhteiseen visioon ja tulevaisuuskuvaan voi kulkea monia eri reittejä pitkin. Kestävyystiekartta kuvaa mahdollisia askelmerkkejä, joita pitkin oppilaitos voi edetä kestävyuden edistämässä ohjelmallisesti. Askelmerkeistä muodostuu oppilaitoksen oma kestävyyspolku tai -tiekartta.

Oppilaitoksen oman polun löytäminen tapahtuu seuraavien vaiheiden tai askelmerkkien avulla. Askelmerkit voivat olla myös päällekkäisiä tai lomittua:

TILANNEKUVAN JA TAHTOTILAN LUOMINEN

- Tiekartan visioon, tavoitteisiin ja tulevaisuuskuviin tutustuminen.
- Johdon sitoutuminen tiekarttatyöhön ja sen arvopohjaan.

OPPILAITOKSEN LÄHTÖTILANTEEN SELVITTÄMINEN

- Oppilaitoksen jalan- ja kädenjäljen alustavat kartoitukset.
- Oppilaitoksen kestävyystyön olennaisten näkökulmien tunnistaminen.

OPPILAITOKSEN OMAN OHJELMAN LAATIMINEN

- Tavoitteet ja toimenpiteet oppilaitoksen kestävä
- Toimenpiteiden tavoiteaikataulun, mittareiden ja vastuutahojen määrittäminen.

TOIMENPIDEPOLKUIEN TOTEUTTAMINEN YHTEISÖNÄ

- Kestävän tulevaisuuden integrointi henkilöstökäytäntöihin, johtamisjärjestelmään ja kumppanuuksiin.
- Yhdessä kehittäminen ja kestävä

VIESTINTÄ , ARVIOINTI JA JATKUVA PARANTAMINEN

- Lisää vaikuttavuutta vastuullisuusviestinnällä ja vastuullisuusraportoinnilla.
- Toimenpiteiden etene

Seuraa ja raportoi

Arviointi ja raportointi ovat läpinäkyvän, uskottavan ja vaikuttavan kestävyystyön edellytyksiä. Oppilaitoksen kestävyystiekarttaa rakennettaessa ja kestävyystyötä arvioitaessa arviointi tulee rakentaa suhteessa tiekartan yhteiseen visioon ja tiekartassa määriteltyyn yhteiseen tulevaisuuskuvaan. Tämä tarkoittaa sen arvioimista, ovatko toimenpiteet vieneet oppilaitosta kohti ekologisen jalanjäljen pienentymistä eli hiilineutraaliutta tai jopa kohti luontopositiivisuutta. Tähän kuuluu myös arviointi siitä, rakentaako oppilaitoksen kaikki koulutustoiminta kestävää tulevaisuutta, eli viekö se omaa aluetta ja suomalaista yhteiskuntaa kohti yhden planeetan rajoihin mahtuvaa kestävää elämäntapaa, jossa korostuu kohtuus, ihmistenvälisyys ja luonnon itseisarvo.

Kestävyystiekartta sisältää arviointivälineitä, joiden avulla seurataan tiekartan tavoitteiden edistymistä. Keskeiset seurantavälineet ovat:

- Hiilijalanjälkilaskuri ja hiilijalanjälkiraportointi
- Henkilöstön kestävyysosaamiskartoitus
- Ammatillisen koulutuksen kestävyuden itsearviointilomake

Opetushallitus tukee kestävyystiekartan toimeenpanoa sekä kehittää siihen kansallisen seurantajärjestelmän.

Haasta sidosryhmät mukaan kestävyystyöhön

Oppilaitokset eivät pääse ammatillisen koulutuksen kestävyystiekartan tulevaisuuskuvaan ilman sidosryhmien tukea. Oppilaitokset eivät itsenäisesti päättä esimerkiksi pakollisista kestävyyskysymyksistä opinnoissa tai oppilaitoksen rahoituksen ohjaamisesta niin, että valmistuneiden kestävyysosaamisen taso huomioidaan rahoituspäätöksessä. Nykyisellään oppilaitosten on myös mahdotonta kompensoida luonto- ja ympäristövaikutuksiaan rahoituksestaan, mikä tekee hiilineutraaliuden saavuttamisesta vaikeaa. Lisäksi tarvitaan tukea työelämän ja elinkeinotoiminnan edustajilta. Jatkossa olisikin hyvä avata keskustelu siitä, voiko ammatillisen koulutuksen työelämäkumppanina toimia sitoutumatta itse kestävä tulevaisuuden rakentamiseen.



Lopuksi

Elämän ja hyvinvoinnin edellytysten turvaaminen vaatii nykyhetken toimintamallien kriittistä arvioimista ja uusien kestävien toimintamallien rakentamista niin koulutuksessa kuin koulutuksella. On vaikea nähdä, miten yhteiskunta voi uusiutua kestävämmäksi ilman osamisen kehittämistä ja yhteiskuntaa uudistavaa koulutustoimintaa. Kestävän tulevaisuuden rakentaminen vaatii kuitenkin aitoa ponnistelua koulutuksen arvopohjan ja tehtävän uudistamiseksi, jottei koulutus myös jatkossa ajaudu ylläpitämään tai jopa syventämään kestävyyskriisiä entisestään.

Kestävyyttä ei saavuteta, elleivät ammattilaiset tee töitä kestävämmän ja kestävämmän elämäntavan puolesta. Yhteisenä kehityshaasteena niin ammatillisen koulutuksen toteuttajilla kuin opiskelijoilla on löytää uudenlaisia tapoja toimia ammattilaisena niin, että vaalimme työtä tehdessämme myös ihmisen hyvinvointia ylläpitäviä luonnonjärjestelmiä. Ammatillisen koulutuksen näkökulmasta tehtävä on innostava: Rakentaessamme kestävää tulevaisuutta

turvaamme hyvinvoinnin ja elämän edellytykset paitsi itsellemme myös lapsille, lapsenlapsillemme, meistä kaukana eläville globaaleille kanssakansalaisille ja ei-inhimilliselle luonnolle. Elämän edellytysten vaalimista merkityksellisempää ja tärkeämpää työtä on vaikea kuvitella! Ja sen aika on nyt!



SANASTO

EKOSOSIAALINEN SIVISTYS:

Sivistyskäsitys, jossa hyvää elämää tavoitellaan yhden maapallon rajoissa. Ekososiaalisesti sivistynyt ihminen tunnistaa keskinäisriippuvuuksia ekologisen, sosiaalisen ja taloudellisen todellisuuden välillä. (Salonen, Arto. 2015. Ekososiaalinen sivistys herättää luottamusta tulevaisuuteen. Aikuiskasvatus. 35. 4-15.)

TRANSFORMATIIVINEN (UUDISTAVA) OPPIMINEN:

Kestävän tulevaisuuden rakentamiseen tarvitaan holistista maailmankuvaa vahvistavaa transformatiivista oppimista, joka muuttaa ymmärrystämme ja käsityksiämme ihmisen ja luonnon suhteesta, ihmisyydestä ja hyvinvoinnin tekijöistä sekä talouden roolista maailmassamme ja päivittäisessä elämässämme (Laininen, Erkka. 2019. Transforming Our Worldview Towards a Sustainable Future. Teoksessa Cook, Justin. W. (toim.) Sustainability, Human Well-Being and the Future of Education. Basingstoke: Palgrave Macmillan. DOI: <https://doi.org/10.1007/978-3-319-78580-6>)

KESTÄVYYSOSAAMINEN:

Kestävyysosaaminen on yhdistelmä tietoja, taitoja ja asenteita, joita tarvitaan kestävän kehityksen edistämiseksi maailmassa. (Vesterinen, Marjo. 2023. Kestävyysosaamisen opetus alakouluissa. Blogiteksti. Viitattu 13.11.2023. <https://www.sirene.fi/blog/kestavyysosaamisen-opetus-alakouluissa/>)

HIILINEUTRAALIUS:

Yleisesti hiilineutraaliudella tarkoitetaan sitä, että tuotetaan vain sen verran hiilidioksidipäästöjä kuin niitä pystytään sitomaan. Hiilineutraalin yhteiskunnan, tuotteen tai systeemin hiilijalanjälki koko elinkaaren ajalta on siis nolla. (Sjöstedt, Tuula. 2016. Mitä nämä käsitteet tarkoittavat? Verkkosivu. Viitattu 13.11.2023. <https://www.sitra.fi/artikkelit/mita-nama-kasitteet-tarkoittavat/>)

LUONTOPOSITIIVISUUS:

Yleisesti ajatellaan, että tilanteen vaikutus on luontoposiitivinen, jos ihmistoimien yhteisvaikutus luonnon monimuotoisuuteen on positiivinen eli vahvistaa luonnon hyvinvointia, joka sisältää lajien, populaatioiden ja ekosysteemien kunnon, runsauden, monimuotoisuuden ja palautumiskyvyn. Luontoposiitivinen vaikutus saavutetaan, kun luonnolle tuotetut hyödyt ylittävät luonnolle aiheutetut haitat. (Tulevaisuussanasto. n.d. Sitra. Verkkosivu. Viitattu 13.11.2023. <https://www.sitra.fi/tulevaisuussanasto/luontoposiitivinen-vaikutus/> ; The Nature Positive Initiative. n.d. What does 'Nature Positive' mean? Verkkosivu. Viitattu 13.11.2023. <https://www.naturepositive.org/about#Nature-Positive-Initiative>)